

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»
Факультет гуманітарних наук
Кафедра філософії та релігієзнавства

СИЛАБУС

з навчальної дисципліни «Релігійні етоси господарювання та підприємництва»

Головащенко Сергій Іванович, доктор філософських наук, професор.

sergii.holovashchenko@ukma.edu.ua

Галузь знань: 03 – гуманітарні науки.

Напрямок підготовки: 033 – філософія.

Освітній рівень: бакалавр

Рік навчання: II	Обсяг годин:
Семестр: IY	Загальний: 90
Кількість годин на тиждень: 2	Лекції: 18
Статус дисципліни: професійно-орієнтована	Семінарські заняття: 10
Кількість кредитів ECTS: 3	Самостійна робота: 62
	Форма підсумкового контролю: залік

Анотація дисципліни

Навчальна дисципліна «Релігійні етоси господарювання та підприємництва» є складовою професійно-орієнтованих навчальних дисциплін навчального плану підготовки студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 033 Філософія у галузі знань 03 Гуманітарні науки в НаУКМА.

Курс «Релігійні етоси господарювання та підприємництва» викладається у ІY семестрі та розрахований на 14 навчальних тижнів (по 2 ауд. год. щотижня). Передбачається аудиторна (лекції – 18 год.; семінари – 10 год.) і самостійна робота (62 год.). Загальна кількість годин, відведених на опанування дисципліни – 90 (3 кредити ЄКТС). Видом підсумкового контролю є залік.

Вивчення курсу відбувається в рамках підготовки бакалаврів за спеціальністю 033 Філософія, і взаємодіє з опануванням таких нормативних, професійно-орієнтованих та вибіркових дисциплін, як «Історія християнства» та «Біблієзнавство», «Філософія релігії», «Соціологія релігії», «Психологія релігії», «Феноменологія релігії», «Практичне релігієзнавство», «Політологічні аспекти релігієзнавства», «Неорелігії світу», «Іслам», «Сакральна географія і феномен паломництва» та інші курси сертифікатної програми з релігієзнавства.

Мета і завдання вивчення дисципліни.

Метою курсу є ознайомити студентів із суттєвими рисами та особливостями релігійного погляду на господарювання і підприємництво в релігійних традиціях Сходу і Заходу. Важливим буде показати релігійні засади традиційної й сучасної етики підприємництва, її соціальну роль. В лекційній частині курсу розглядатимуться принципи засад господарювання, трудової етики, економічного порядку, зафіксовані в архаїчних релігійних практиках, у біблійній традиції, в культурах конфуціанства, буддизму, іудаїзму, ісламу, різних напрямів християнства.

На семінарських заняттях передбачається знайомство з першоджерелами з проблеми (релігійна та соціально-економічна література). На цій основі буде здійснено спробу оцінити сучасні економічні системи з точки зору різних релігійних традицій. Будуть розглянута соціально-економічні принципи конфуціанства, буддизму, іудаїзму, ісламу, протестантизму, католицизму, православ'я. Обговорюватимуться також питання сьогоденної вартості релігійних засад господарювання та підприємництва для підвищення економічної ефективності. Основні акценти будуть зроблені на порівняльний аналіз християнської релігійно-етичної традиції (з урахуванням особливостей основних християнських сповідань) та нехристиянських етосів праці й економічного життя.

Завданнями курсу є: підготувати студентів до сприйняття дотичного до його тематики матеріалу інших курсів релігієзнавчого, філософського, історичного, соціологічного, політологічного, культурологічного, економічного спрямування, виробити у студентів початкові вміння та навички самостійного аналізу релігійних явищ і процесів, застосування його результатів у навчальній, науково-дослідній та практичній роботі.

Успішно опанувавши дисципліну «Релігійні етоси господарювання та підприємництва», Ви зможете набути *знань* про:

- визначене програмою та практичними завданнями коло основної та допоміжної навчальної, богословської та наукової літератури з предмета;
- історичні передумови, обставини та віхи становлення релігійних етосів господарювання та трудової етики в архаїчних релігіях, у традиціях конфуціанства, буддизму, іудаїзму, ісламу, християнства;
- актуальні проблеми сучасного застосування цих етосів у розбудові економічних моделей в різних регіонах світу;

Наполегливо працюючи — самостійно та в аудиторії — Ви маєте реальний шанс набути важливих базових *навичок*, зокрема:

- пошуку та опрацювання джерел з предмету під кутом зору поставленого навчального чи наукового завдання;
- виконання отриманих навчальних та дослідницьких завдань персонально та у складі творчої робочої групи;
- здійснювати відповідну публічну презентацію отриманих результатів; вміти їх обговорювати та відстоювати власну позицію в публічній дискусії;
- критичного мислення, раціонального аналізу, публічного дискутування та аргументації з питань, що стосуються предмету;
- комунікувати та вести професійну діяльність на засадах мультикультурності.

Курс «Релігійні етоси господарювання та підприємництва» не лише роширить Ваші культурні обрії та зміцнить Ваш світогляд. Ви також створите собі підґрунтя для опанування низки нормативних та вибіркокових дисциплін: як «Історія християнства» та «Біблієзнавство», «Філософія релігії», «Соціологія релігії», «Психологія релігії», «Феноменологія релігії», «Практичне релігієзнавство», «Політологічні аспекти релігієзнавства», «Неорелігії світу», «Іслам», «Сакральна географія і феномен паломництва» та інші курси сертифікатної програми з релігієзнавства.

Організація навчання. Календарно-тематичний план

	Назва теми	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
1.	Релігійний погляд на людську працю та принципи господарювання	4		2
2.	Магія як базова модель первісних господарських практик. Підготовка презентацій в робочих групах		2	2
3.	Релігійна й філософсько-етична модель праці та господарювання в конфуціанстві. Підготовка презентацій в робочих групах	2	2	2
4.	Принципи економічного порядку, зафіксовані в релігійних доктринах та практиках буддизму. Презентації в робочих групах	2	2	2
5.	Біблійні засади інтерпретації проблем господарювання, людської праці та підприємництва. Підготовка презентацій в робочих групах	2		1
6.	Іудаїзм і економіка: взаємодія релігійних і соціокультурних вимог. Підготовка презентацій в робочих групах	2		2
7.	Ісламський етос економічного буття. Підготовка презентацій в робочих групах	2		2
8.	Етика праці та господарювання в авраамічних традиціях (презентація на вибір робочої групи)		2	2
9.	Принципи господарювання, трудова етика та соціально-економічні доктрини християнських конфесій: православ'я, католицизму, протестантизму. Презентації в робочих групах	4	2	2
	Підготовка презентацій в робочих групах			25
	Домашня письмова робота			20
	Всього:	18	10	62

Лекційні заняття:

Лекції з курсу «Релігійні етоси господарювання та підприємництва» передбачають систематизований і структурований виклад програмного матеріалу і мають на меті формування у студентів базового рівня знань з дисципліни, а також спрямування їх самостійних зусиль щодо засвоєння предмета.

Тема 1. Релігійний погляд на людську працю та принципи господарювання – 4 год.

Соціокультурні засади формування релігійних моделей праці та господарювання. Врахування релігійно-антропологічних засад – розуміння людської природи, потреб та цілей людини. Людина і світ, людина і природа. Праця з точки зору релігійного розуміння людської природи, потреб та цілей людини. Праця і проблема перетворення світу. Релігійна символізація праці в ритуалі. Досвід архаїчних практик (тотемізм, фетишизм, магія, шаманізм, землеробські та промислові культури). Жертвопринесення як релігійний обряд та як господарська модель. Магія як базова модель первісних господарських практик. Шаманізм та первісне господарство: містичні й раціональні мотиви. Сенс людської трудової та господарської діяльності в історичному процесі: «традиційні» та «історичні релігії». Розвиток особистості в процесі праці. Праця та справедливість. Економіка та мораль.

Тема 2. Релігійна й філософсько-етична модель праці та господарювання в конфуціанстві – 2 год.

Економічний зміст основних понять конфуціанства. Їхній зв'язок із релігійними, філософськими та моральними засадами давньокитайського світогляду. Принципи економічного порядку, зафіксовані в конфуціанській культурі. Вплив конфуціанства на сучасні моделі корпоративного підприємництва на Далекому Сході та Південно-Східній Азії.

Тема 3. Принципи економічного порядку, зафіксовані в релігійних доктринах та практиках буддизму – 2 год.

Економічний зміст основних понять буддизму. «Буддистська економіка» як суспільно-культурний феномен та предмет дослідження. Концепція «буддистської економіки». Соціологічний аналіз економіки буддистських країн. Потенційний і актуальний вплив буддизму на вироблення сучасних моделей виробництва та споживання.

Тема 4. Біблійні засади інтерпретації проблем господарювання, людської праці та підприємництва – 2 год.

Біблійна космологія та антропологія. Природа та людина, місце та роль людини у світі. Тип господарювання, освячений біблійною традицією. Праця, її витлумачення в Біблії. Економічний розвиток людства та його осмислення біблійною традицією: історичні розподіли праці, культурно-господарські типи. Багатство та праця: релігійне та економічне витлумачення. Смысл володіння багатством та смысл праці: альтернативні оцінки. Принцип відплати в Біблії та вимога справедливої винагороди як імперативна вимога. Стосунки господаря та найманих робітників: патерналізм чи засади соціального партнерства. Розрізнення сакрального й профанного: вигнання торгівців з храму. Біблійне витлумачення проблеми соціально-професійного статусу як покликання. Онтологічні та етичні інтерпретації біблійних положень різними релігіями біблійного коріння: іудаїзмом, християнством, ісламом.

Тема 5. Іудаїзм і економіка: взаємодія релігійних і соціокультурних вимог – 2 год.

Яку економічну систему проповідує Тора й Талмуд. Праця та власність в іудаїзмі. Що пов'язує євреїв з економікою та грішми. «Релігійно-класовий» поділ: на тих хто працює та тих, хто вивчає Тору. Вивчення Тори та здобування засобів для існування – два суперечливих обов'язки.

Тема 6. Ісламський етос економічного буття – 2 год.

Концептуальні засади ісламської економіки. «Стовпи ісламу» і економіка. Основні риси ісламської економічної моделі. Ісламські фінанси в сучасному світі. Принципи функціонування ісламських банків. Ісламська модель страхової діяльності. Ісламська етика бізнесу. Вплив ісламської економічної моделі на модернізацію країн поширення мусульманства.

Тема 7. Принципи господарювання, трудова етика та соціально-економічні доктрини християнських конфесій: православ'я, католицизму, протестантизму – 4 год.

Праця і проблема перетворення світу в православній інтерпретації. Ідея "обожнення" світу та "співробітництва" людини з Богом. Земна активність та аскетичний ідеал "святості". Провідна роль етичної складової: перевага "правди", "справедливості" над "зиском". Елементи соціально-культурного та економічного традиціоналізму. Співвідношення колективного та індивідуального. Соціально-економічна доктрина Католицької Церкви: потреба розв'язання конфлікту між капіталом і організованою працею. Приватна власність. Держава, капітал і праця. Багатство, бідність і гасло класової боротьби. Етично-моральні засади. Необхідний (справедливий) мінімум винагороди за працю. Справедлива заробітна плата, фактори її визначення. Справедливий розподіл загальнонаціонального доходу. Ідея соціального партнерства. Непорушність інституту приватної власності її збереженні. Капітал і праця. Оцінка сучасних економічних систем. Критика практики реального капіталізму та соціалізму. Протестантизм та його вчення про спасіння та релігійні обов'язки християнина. Ідеї обраності до спасіння, життєвого покликання і мирського аскетизму. Праця як релігійне служіння. Зв'язок з ранньобуржуазним ідеалом економічної активності. Макс Вебер про роль протестантської трудової етики у становленні капіталізму.

Християнська етика підприємництва. Мотиви етичної поведінки Засади колективності. Приналежність та індивідуальність. Проблема визнання та самоствердження. Компетентність. Використання особистого багатства. Справедливість в діловому житті. Розпорядження грішми. Християнська концепція управління. Правдивість та чесність. Соціальна роль бізнесу.

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Мета і завдання семінарських занять. Семінарські заняття з курсу «Релігійні етоси господарювання та підприємництва» передбачають обговорення студентами питань, визначених робочою навчальною програмою, і мають на меті закріплення і поглиблення знань предмета, здобутих під час лекційних занять і самостійної роботи; прищеплення навичок аналізу конкретних тем і проблем; розкриття їх теоретичного змісту і практичного значення; ведення фахової дискусії тощо. Передбачається навчально-дослідницький пошук студентів, спрямований на отримання навичок аналізу першоджерел та персональної біблієзнавчої спадщини.

Зміст семінарських занять.

Семінарські заняття з курсу передбачають такі форми аудиторної роботи:

- розгляд і обговорення теоретичного матеріалу відповідно до визначеного плану;
- заслуховування й обговорення тематичних доповідей;
- презентацію студентами результатів виконання індивідуальних завдань та групових проєктів;
- виконання тематичних контрольних робіт

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Заняття 1. Магія як базова модель первісних господарських практик - 2 год.

1. Теоретичні підстави розгляду магічних вірувань та практик в їхньому господарському значенні у працях класиків релігієзнавства (Е. Тайлор, Дж. Фрейзер, Б. Маліновський).
2. Практично-господарська роль магічних ритуалів та та соціальний статус їх виконавців.
3. Магія в господарчих практиках українців та інших народів світу.
4. Вплив магічних і фетишистичних уявлень на сучасні економічні практики.

Література:

Білавич Г., Савчук Б. Господарська магія Карпат як складник родинного виховання // *Гірська школа Українських Карпат*. – 2016. – № 14. – С. 27–31. – <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/144043.pdf>

КОСТЕНКО Людмила. Весільна комора у контексті обрядів господарської магії // *НАРОДНА ТВОРЧИСТЬ ТА ЕТНОГРАФІЯ*. – № 3. 2007. – С. 29–36. – <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/43218/04-Kostenko.pdf?sequence=1>

Красиков Михайло. Імітативна магія у звичаєвості гуцулів Верховинщини // *Народна творчість та етнологія*. – № 6. – 2013. – С. 27–36. <https://nte.etnolog.org.ua/uploads/2013/6/publications/27.pdf>

Лановик М.Б., Лановик З.Б. Магія як найдавніший пласт народної творчості та її форми // *Українська усна народна творчість*. – Навч. Пос. – К. : Знання-Прес, 2006.

<http://www.info-library.com.ua/books-text-4115.html> *Малиновський Бронислав.* Магія, наука и религия. – М.: Академический Проект, 2015. — 305 С. (Розділ «Магія, наука, релігія», підрозділ «Мистецтво магії та сила віри») – https://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Relig/malin/index.php

Содномпилова Марина, Нанзатов Баур. Магія в хозяйственных практиках скотоводов-кочевников Внутренней Азии // *Oriental Studies*. – 2020. – Vol. 13. – Is. 1 – С. 93–105. – <https://kigiran.elpub.ru/jour/article/view/2269/2297>

Тайлор Эдуард Бернетт. Первобытная культура. Исследования развития мифологии, философии, религии, искусства и обычаев. – Москва: Издательство политической лите-

ратуры, 1989. – 568 с. (Розділи III, IV) – http://az.lib.ru/t/tajlor_e_b/text_1871_primitive_culture.shtml

Фрэзер Дж. Дж. Золотая ветвь: Исследование магии и религии: В 2 т. Т. 1: Гл. I-XXXIX / Пер. с англ. М. Рыклина. – М.: ТЕРРА – Книжный клуб, 2001. (Розділи III, IV, V) – <http://yanko.lib.ru/books/sacra/fraser-1volumes-1.pdf>

Шуляк С. А. ВИРАЖЕННЯ МАГІЧНОЇ ФУНКЦІЇ МОВИ У ТЕКСТАХ ГОСПОДАРСЬКИХ ЗАМОВЛЯНЬ // Наук. Зап. УДПУ ім. Павла Тичини. – https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/10227/1/Vyrazhennya_mahichnoyi_funktsiyi.pdf

Заняття 2. Конфуціанська модель праці та господарювання: релігійні та філософсько-етичні мотиви - 2 год.

1. Основні поняття конфуціанського вчення: їхнє економічне осмислення.
2. Конфуціанський погляд на соціальний та економічний лад, його зв'язок із засадами традиційного китайського світогляду.
3. Вплив конфуціанства на сучасні економічні та корпоративні моделі.

Література:

Тимчик О.А. Економіка та релігія: теорія і практика взаємовпливу: монографія : — К. : КНТ, 2014 – С. 56–62 (Ставлення до багатства у національних і світових релігіях); 121–123 (Конфуціанство і модернізація економіки).

Арутюнов Г.Б., Юдина Т.Н. Конфуцианство как философия хозяйства и эволюция китайской экономической мысли в ходе модернизации // Наука и образование: хозяйство и экономика; предпринимательство; право и управление. – 2011. – Июль.

http://www.journal-nio.com/index.php?option=com_content&view=article&id=440&Itemid=88

Вебер М. Хозяйственная этика мировых религий: Опыт сравнительной социологии религии. Конфуцианство и даосизм. – СПб.: Владимир Даль, 2017. – 446 С. – <https://avidreaders.ru/read-book/hozyaystvennaya-etika-mirovyh-religiy-opyty-sravnitelnoy.html>

Огородная Марина. Конфуцианство и экономика. – http://www.academia.edu/12126485/Конфуцианство_и_экономика

Конфуцианство. Економічні аспекти основних понять. – <http://dictionary-economics.ru/word/Конфуцианство>

Заняття 3. Буддистський етос економічного життя - 2 год.

1. Основні поняття буддистських доктрин та практик, їх економічне осмислення.
2. Концепція «буддистської економіки», причини зацікавленості в її розробці.
3. Вплив буддистської етики на розбудову сучасних моделей виробництва й споживання.

Література:

Тимчик О.А. Економіка та релігія: теорія і практика взаємовпливу: монографія : — К. : КНТ, 2014 – С. 56–62 (Ставлення до багатства у національних і світових релігіях).

Бадмацыренов Т. Б., Родионов В. А. Социология экономики буддизма: концептуальный анализ // Вестник Бурятского государственного университета. – Выпуск № 2. – том 14. – 2014. – С. 49–54. – <http://cyberleninka.ru/article/n/sotsiologiya-ekonomiki-buddizma-kontseptualnyy-analiz>

Буддистская экономика: о том, как важно ценить людей, а не вещи, и как отдавать предпочтение созиданию, а не потреблению. – <http://lpgenerator.ru/blog/2014/09/15/buddistskaya-ekonomika-o-tom-kak-vazhno-cenit-lyudej-ne-veshi-i-kak-otdavai-predpochtenie-sozidaniyu-ne-potrebleniyu/>

Имел ли Будда какие-то мнения по экономическим вопросам? – <http://www.theravada.ru/Life/Vopros/buddism-i-ekonomika.htm>

Постников Виктор. Э. Ф. Шумахер – Буддийская экономика. – <http://www.proza.ru/2010/05/16/654>

Сергей Савиных. Буддийская экономика. – <http://www.bez-granic.ru/index.php/2013-08-04-13-26-15/vse-rubriki-zhurnala/kakustroenmir/2112-buddijskaya-ekonomika.html>

Уланов М. С., Уланова Г. В. Буддизм и этико-философские основы развития современных экономик // ЭКО. – Новосибирск, 2012. – № 6. – С. 177–187.

Уланов М. С., Уланова Г. В. Э.Ф. Шумахер и концепция буддийской экономики // Вестник Калмыцкого университета. – Выпуск № 3 (23). – 2014. – С. 108–112. – <http://cyberleninka.ru/article/n/e-f-shumaher-i-kontsepsiya-buddiyskoy-ekonomiki>

Шумахер Э. Малое прекрасно. Экономика, в которой люди имеют значение. – М. : Изд-во ВШЭ, 2012. – 352 с.

К. Wong. Буддийская экономическая мудрость Шиничи Иноу. – <http://buddha.by/buddiiskaya-ekonomicheskaya-mudrost-shinichi-inou>

Заняття 4. Етика праці та господарювання в авраамічних традиціях (презентації на вибір робочої групи) - 2 / 4 год.

а) Людина та її господарська активність в іудаїстській картині світу

1. Тора і Талмуд про людину та її господарську активність .
2. Праця й власність, економіка і гроші в іудаїзмі.
3. Зіставлення релігійного та економічного в іудаїстському етосі життєвої поведінки.

Література:

Тимчик О.А. Економіка та релігія: теорія і практика взаємовпливу: монографія. – К.: КНТ, 2014 – С. 56–62 (Ставлення до багатства у національних і світових релігіях); 112–115 (Ставлення до матеріальної сторони життя у сучасному іудаїзмі); 236–260 (Релігійно-економічні настанови в іудаїзмі); 333–342 (Виробництво халяльної та кошерної продукції в умовах глобалізації).

Иудаизм и экономика: Что связывает евреев с деньгами? – <http://moshekam.livejournal.com/1576628.html>

Лайтман М. Деньги и счастье. Взгляд каббалиста. https://www.youtube.com/watch?v=Bo_vzp4upuk

Леви И. Беседы об иудаизме. Часть I: Народ и земля. Лекция 4. Какую экономическую систему проповедует Тора – капиталистическую или социалистическую? – http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Iudaizm/Levi/04.php

Леви И. Беседы об иудаизме. Часть I: Народ и земля. Лекция 5. Права общества на частную собственность. – http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Iudaizm/Levi/05.php

Леви И. Беседы об иудаизме. Часть II: Человек и общество. Лекция 1. Любовь к ближнему и социальная гармония как сущность Торы. – http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Iudaizm/Levi/09.php

Леви И. Беседы об иудаизме. Часть II: Человек и общество. Лекция 3. Забастовка как форма социальной конфронтации. – http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Iudaizm/Levi/11.php

Леви И. Беседы об иудаизме. Часть II: Человек и общество. Лекция 4. Обман на экзаменах и в налоговых отчетах. – http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Iudaizm/Levi/12.php

Леви И. Беседы об иудаизме. Часть IV: Тора и дерех эрец. Лекция 1. Разделение народа на два класса: работающих и обучающихся. – http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Iudaizm/Levi/18.php

Леви И. Беседы об иудаизме. Часть IV: Тора и дерех эрец. Лекция 2. Изучение Торы и добывание средств к существованию – две противоречивые обязанности. – http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Iudaizm/Levi/19.php

Леви И. Беседы об иудаизме. Часть IV: Тора и дерех эрец. Лекция 3. «Люби труд!». – http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Iudaizm/Levi/20.php

б) Моделі економічної поведінки в ісламі - 2 год.

1. «Стовпи ісламу» і економіка.
2. Основні риси і концептуальні засади ісламської економічної моделі.

3. Ісламська фінансова та банківська система: своєрідність та ефективність.
4. Ісламська етика бізнесу.
5. Іслам та економічна модернізація в сучасному світі.

Література:

- Тимчик О.А.* Економіка та релігія: теорія і практика взаємовпливу: монографія. – К.: КНТ, 2014 – С. 56–62 (Ставлення до багатства у національних і світових релігіях); 115–117 (Відмінності у вирішенні господарських питань всередині ісламу); 260–282 (Релігійно-економічні настанови в ісламі); 328–349 (Організація хаджу як міжнародний проект; Виробництво халяльної та кошерної продукції в умовах глобалізації; Ісламські банки).
- Беккин Р. И.* Некоторые элементы исламской экономики // Проблемы современной экономики. 2002. N 1. С. 89–92
- Беккин Р. И.* Исламская экономика: между капитализмом и социализмом. – http://library.by/portalus/modules/economics/print.php?subaction=showfull&id=1442581626&archive=&start_from=&ucat=&
- Журавлев А. Ю.* Концептуальные начала исламской экономики // Исламские финансы в современном мире: экономические и правовые аспекты / Под ред. Р. И. Беккина. М.: Умма, 2004. С. 5–37.
- Журавлев А. Ю.* Принципы функционирования исламских банков // Исламские финансы в современном мире: экономические и правовые аспекты / Под ред. Р. И. Беккина. М.: Умма, 2004. С. 49–126.
- Исламские финансы в современном мире: экономические и правовые аспекты/ под ред. *Р.И. Беккина*. – М.: Умма, 2004. – 283 с.
- Насибуллаев А.* Экономические основы Ислама. Лекция № 8. Основные черты исламской экономической модели. – <http://rifc.su/?p=392>
- Нуруллина Г. Ф.* Исламская этика бизнеса. М.: Умма, 2004.
- Ульченко Н. Ю., Мамедова Н. М.* Экономическое развитие и "исламская экономика" (опыт Турции и Ирана) // Ислам и общественное развитие в начале XXI века / Отв. ред. В. Я. Белокреницкий и др. М.: Крафт+, 2005. С. 25–41
- Chapra M. U.* What is Islamic Economics? Jeddah: IRTI, 2001.
- Kahf M.* Islamic Economics: Notes on Definition and Methodology // www.kahf.net P. 8
- Mannan M. A.* Islamic Economics: Theory and Practice. Lahore: Sh. Muhammad Ashraf, 1970.
- Naqvi S. N. H.* Islam, Economics and Society. London: Kegan Paul International, 1994.
- Seif el-Din Tag el-Din.* What is Islamic Economics? // Review of Islamic Economics. 1994. Vol. 3, No. 2. P. 97–100.
- Siddiqi M. N.* History of Islamic Economics Thought // A. Ahmad, K. R. Awan. Lecturers on Islamic Economics. Jeddah: IRTI, 1992.
- Visser, Hans.* Islamic Finance: Principles and Practice. Cheltenham:Edward Edgar,2009. 184 pp.

Заняття 5. Етика праці, багатства та економічного буття людини в християнстві. Особливості православ'я, католицизму, протестантизму (презентація певної традиції на вибір робочої групи) - 2 год.

1. Біблійні принципи економічного порядку як спільна спадщина.
2. Земна активність та аскетичний ідеал «святості» в ортодоксальному християнстві: особливості «східної» і «західної» моделей поведінки.
3. Праця, власність, багатство, капітал: католицький vs православний досвід. Праця й покликання. Праця як служіння – основа протестантської трудової етики.
4. Соціально-економічні доктрини католицизму та православ'я: спільне й особливе. Етика підприємництва, лідерства та управління в протестантизмі.

Література:

- Тимчик О.А. Економіка та релігія: теорія і практика взаємовпливу: монографія. – К.: КНТ, 2014 – С. 56–62 (Ставлення до багатства у національних і світових релігіях); 84–112 (Еволюція економічних понять у християнському вченні; Католицька соціально-економічна доктрина XIX–XX ст.; Протестантизм як революційний шлях модифікації базових релігійно-економічних норм); 135–143 (Сучасні наукові концепції побудови християнської економіки); 144–235 (ГЛАВА IV. Господарський характер релігійної діяльності: історико-економічний аспект).
- Барнетт Д. Богатство начинается с Бога. – Спб. : «Мирт», 1997.
- Біблійні засади господарчо-економічного буття // РИСК. – № 5. – М., 1997.
- Булгаков С.Н. Православие и хозяйственная жизнь. // Православие. Очерки учения православной церкви. Киев, Лыбидь, 1991. – С. 345–369.
- Вебер М. Протестантська етика та дух капіталізму. — К.: Основи, 1994. — 261 с.
- Веселаго Наталя. Філософія економіки: Греко-католицька традиція (Соціально-філософські проблеми взаємодії греко-католицького світосприйняття та економічних процесів). – Одеса, 2006.
- Головащенко С. І. Конфесійна культура господарювання та досвід українських спроб цивілізаційного вибору // Проблеми зовнішньої міграції України та інших пострадянських держав : матеріали засідання круглого столу. – Львів : Сполом, 2014. – 77 с. – С. 11–14.
- Латицкий М. Деятельный без принуждения. (Трудовая этика в разных измерениях). – М. : Новый век, 2002.
- Лобье, Патрик де. Социальное учение католической церкви. – Брюссель, 1978.
- Католицька церква про суспільно-економічну діяльність // Християнин і світ. – <http://xic.com.ua/cerkva-pro/8-ekonomika/29-katolycka-cerkva-pro-suspilno-ekonomichnu-dijalnist>
- Католическая этика и дух капитализма. Епископы против банкиров. – <http://finance.liga.net/economics/2012/8/14/articles/29289.htm>
- Компендіум Соціальної доктрини Церкви. – К.: Кайрос, 2008.
- Костюк П. Соціальна Доктрина Церкви. Короткий нарис. Джерела. Енцикліки. Основні поняття. – Льєж–Івано-Франківськ–Тернопіль, 1996.
- Кротов Яков. Заметки к истории Церкви. История труда: от призвания к профессии. – http://www.krotov.info/yakov/1_history/00_moi/prizvan1.html
- Нейгауз, Ричард Джон. Бизнес и Евангелие. – Познань-Москва, 1991.
- Протестантизм: економічна етимологія. <http://dictionary-economics.ru/word/Протестантизм>
- Протестантская трудовая этика. – <http://cerkva.ks.ua/napravleniya/protestantizm/protestantskaya-trudovaya-etika.html>
- Раш, Майрон. Менеджмент. Библейский путь. – СПб. : Логос, 1991.
- Савченко О. Православие и хозяйственный уклад общества XXI века. – К.: Альфа Реклама, 2020.
- Сомін М. В. Основні парадигми християнського ставлення до економіко-соціальної сфери. – Християнин і світ. – <http://xic.com.ua/peredannja-pro/10-peredannja-pro/52-osnovni-paradygmy-hrystyjanskogo-stavlenja-do-ekonomiko-socialnoji-sfery>
- Соціальна Доктрина Церкви // Збірник статей. – Інститут Релігії та суспільства при Львівській Богословській Академії. – Львів : Свічадо, 1998.
- ТРУД // Словарь библейского богословия. Под редакцией Ксавье Леон-Дюфура и Жана Люпласи, Августина Жоржа, Пьера Грело, Жака Гийе, Марка-Франсуа Лакана. Пер. с франц. – Брюссель: Жизнь с Богом, 1990; Кайрос : Киев – Москва, 1998. – С. 1175–1180. http://www.krotov.info/spravki/4_faith_bible/slovari/1970_dufur_18t.htm#t7
- Хадарцева Л., Кокоева З. В. Влияние протестантской трудовой этики на развитие экономики в протестантских странах // Научно-издательский центр «Социосфера». – http://www.sociosfera.com/publication/conference/2014/256/vliyanie_protestantskoj_trudovoj_etiki_na_razvitie_ekonomiki_v_protestantskih_stranah/
- Хлопкова А. В. Протестантская этика в становлении рыночной экономики. – <http://conf.sfu-kras.ru/sites/mn2013/thesis/s021/s021-009.pdf>
- Чировський М. Введення до суспільно-господарської науки Церкви. – Львів, 1994.
- Чьюнинг, Р.К., Эби, Д.У., Роэлс, Ш. Дж. Бизнес сквозь призму веры. – М., 1993.
- Chirovsky Fr.-N., and Mott V. Philosophical Foundation of Economic Doctrines. The Florham Park Press, Florham Park, N.Y., 1981.
- Hobgood M.E., Catholic Social Teaching and Economic Theory. Temple Un., Philadelphia, 1991.
- Milgram, B. Lynne, Browne, Katherine E. Economics and Morality. Anthropological Approaches. – Lanham: Altamira Press, 2000. – Pp. 297.
- Stark, Rodney. Economics of Religion // The Blackwell Companion to the Study of Religion. Edited by Robert A. Segal. – Blackwell Publishing Ltd, 2006. – pp. 47–67.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Мета і завдання самостійної роботи з курсу. Самостійна робота студента є формою оволодіння навчальним матеріалом поза межами аудиторних навчальних занять. Її спрямовано на закріплення і поглиблення теоретичних знань з дисципліни, набуття і вдосконалення практичних навичок бібліографічного пошуку, роботи з першоджерелами, фаховою монографічною літературою та періодикою, набуття початкових дослідницьких навичок, написання навчально-пошукових текстів, підготовку до їх публічної презентації.

Тематика і вимоги до виконання домашніх письмових робіт

Орієнтовна тематика:

1. Праця з точки зору різних релігій в контексті розуміння людської природи, потреб та цілей людини. Економіка та мораль. Економіка і релігійна регуляція поведінки.
2. Релігійна символізація праці в ритуалі: досвід архаїчних практик (тотемізм, фетишизм, магія, шаманізм, землеробські культу).
3. Основні поняття конфуціанського вчення: їхнє економічне осмислення.
4. Конфуціанський погляд на соціальний та економічний лад, його зв'язок із засадами традиційного китайського світогляду.
5. Вплив конфуціанства на сучасні економічні та корпоративні моделі.
6. Основні поняття буддистських доктрин та практик, їх економічне осмислення.
7. Концепція «буддистської економіки», причини зацікавленості в її розробці.
8. Вплив буддистської етики на постання сучасних моделей виробництва та споживання.
9. Місце та роль людини у світі за біблійним переказом та відповідний тип господарювання. Праця, її витлумачення в Біблії.
10. Принцип відплати в Біблії та його економічні виміри. Стосунки господаря та найманого робітника в Біблії: економіка та етика.
11. Поняття та терміни Біблії, що характеризують особливості економічного життя.
12. Використання особистого багатства за Біблією. Принципи розпорядження грішми.
13. Людина та її господарська активність в іудаїстській картині світу: Тора і Талмуд.
14. Праця й власність, економіка і гроші в іудаїзмі.
15. Зіставлення релігійних та економічних мотивів в іудаїстському етосі життєвої поведінки.
16. «Стовпи ісламу» та соціально-економічне буття людини. Основні риси і концептуальні засади ісламської економічної моделі.
17. Ісламська фінансова, банківська та страхова системи: своєрідність та ефективність.
18. Іслам та економічна модернізація в сучасному світі. Вплив ісламської економічної моделі на модернізацію країн поширення мусульманства.
19. Праці М. Вебера з історії та соціології економічного життя (на вибір – один з розділів праці «Господарча етика світових релігій» або «Протестантська етика і дух капіталізму»).
20. Праці С. Булгакова про релігійні засади господарського буття людини (на вибір – один з розділів праці «Народное хозяйство и религиозная личность» або «Православие и хозяйственная жизнь»).
21. Сучасні соціологія та політекономія релігії: Родні Старк та його Economics of Religion
22. Економіка дару (даріння): релігійно-символічні мотиви.
23. Християнські принципи економічного порядку. Соціальна роль бізнесу. Прибуток як мета і як засіб.
24. Моделі виробничої та підприємницької активності: своєрідність православного, католицького та протестантського підходів.
25. Християнська концепція управління. Влада та відповідальність. Етика лідерства: християнський погляд.

Вимоги до виконання та оформлення домашньої письмової роботи:

- 1) Слід використати підготовчі матеріали до презентації в робочій групі. При оцінці роботи буде врахована самостійність виконання, оригінальність міркувань з обраних питань.
 - 2) В разі виконання аналітичних оглядів конкретних праць – виклад матеріалу чітко за такими рубриками:
 - тема і головна проблема;
 - структура праці;
 - теоретико-методологічні засади, на які спирається автор;
 - головні тези, які обґрунтовує автор;
 - ключові слова
 - 2) У роботі обов'язково мають бути посилання на джерело (джерела) і список використаних джерел, оформлені згідно чинних українських бібліографічних стандартів.
 - 3) Обсяг письмового завдання – до **10 тис.** знаків.
 - 4) Параметри основного тексту: шрифт – Times New Roman; інтервал – 1,5 кегль – 14;
 - 5) Посилання – посторінкові, їх нумерація – наскрізна, інтервал – 1, розмір шрифту – 10.
- Максимальна оцінка за виконане завдання – 30 балів (див. Критерії оцінювання)**

Крайній термін подання: останнє заняття з цього курсу 14 робочого тижня.

Форми поточного та підсумкового контролю.

Поточний контроль знань здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку рівня засвоєння студентами певних розділів (тем) робочої програми, а також виконання ними конкретних завдань. Формами поточного контролю з дисципліни «Релігійні етоси господарювання та підприємництва» є опитування, заслуховування презентацій групових проєктів, оцінка участі в дискусіях. Поточний контроль передбачає оцінювання кожного виду робіт, зазначених в «Умовах визначення навчального рейтингу», та здійснюється за чітко визначеними критеріями (див. наступний розділ).

Підсумковий контроль з дисципліни відбувається у формі захисту підсумкової презентації у складі робочої групи, а також перевірки індивідуальної домашньої письмової роботи, що передбачає оцінювання рівня засвоєння студентами всього обсягу програмного матеріалу. Тематика презентацій та домашніх письмових робіт укладені у відповідності до матеріалу семінарських завдань та завдань для самостійної підготовки.

Результати і критерії оцінювання

Формулювання результатів навчання зазначають рівень їх сформованості через його достатність для вирішення певного класу завдань професійної діяльності та/або подальшого навчання за освітньою програмою. Критерієм успішного проходження студентом підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом опанування навчальної дисципліни. Мінімальний пороговий рівень оцінки (допуск) визначається за допомогою якісних критеріїв і трансформувати його в мінімальну позитивну оцінку використовуюваної числової (рейтингової) шкали. Критерії оцінювання зазначені відповідно до Положення Про організацію освітнього процесу в НаУКМА та Положення про рейтингову систему оцінювання знань в НаУКМА.

Форми та засоби оцінювання

Оцінювання знань і вмінь студентів, набутих під час вивчення дисципліни, здійснюється за загальноуніверситетською рейтинговою системою. Рейтингова оцінка з дисципліни «Релігійні етоси господарювання та підприємництва» (до 100 балів) є комплексною характеристикою компетентності студента, яка враховує результати поточної семестрової роботи (до 100 балів). Поточна семестрова оцінка є сумою балів, отриманих студентом за виконання аудиторної та самостійної роботи; формою підсумкового контролю є залік.

Умови визначення навчального рейтингу

Робота в семестрі – 100 балів

Аудиторна робота в семестрі: індивідуальна та у складі робочих груп:

Види робіт	Їх кількість	Максимальний бал за 1	Разом
Участь в спільному обговоренні презентацій на семінарах	5	8	40
Участь у підготовці презентації у складі робочої групи	1	15	15
Участь в презентації та її захисті у складі робочої групи	1	15	15
Домашня письмова робота	1	30	30

Критерії оцінювання

Види робіт	Балів	Критерії оцінювання
Участь у підготовці презентації у складі робочої групи	0	Участь у підготовці презентації відсутня.
	1–7	Участь в роботі групи зафіксована. Робота виконана на мінімальному рівні, із застосуванням основної літератури. Проте недостатніми є обізнаність із програмним матеріалом дисципліни.
	8–12	Участь в роботі групи зафіксована. Робота виконана на достатньому рівні, із застосуванням основної та додаткової літератури. Добрими є обізнаність із програмним матеріалом дисципліни.
	13–15	Окрім освоєння програмного матеріалу із застосуванням основної та додаткової літератури, студент демонструє аналітичні здібності, здатність до самостійного, системного, логічного і послідовного мислення.
Участь у проведенні презентації у складі робочої групи	0	Участь у проведенні презентації відсутня.
	1–7	Участь в роботі групи під час проведенні презентації зафіксована. Робота виконана на мінімальному рівні, із застосуванням основної літератури. Проте недостатніми є обізнаність із програмним матеріалом та вміння логічно і послідовно викладати його зміст.
	8–12	Участь в роботі групи під час проведенні презентації зафіксована. Робота виконана на достатньому рівні, із застосуванням основної та додаткової літератури. Добрими є обізнаність із програмним матеріалом та вміння логічно і послідовно викладати його зміст.

	13–15	Окрім освоєння програмного матеріалу із застосуванням основної та додаткової літератури, логічного викладу, студент демонструє аналітичні здібності, здатність до самостійного, системного, логічного і послідовного мислення.
Участь в спільному обговоренні презентацій на семінарах	0	Участь у спільному обговоренні презентацій не зафіксована
	1–3	Участь є епізодичною; поставлені питання не демонструють орієнтації в темах обговорюваних презентацій
	4–6	Поставлене одне питання; втім, воно демонструє обізнаність в обговорюваних темах, навички професійної комунікації та дискусії.
	7–8	Висока активність у обговоренні. Поставлені кілька запитань; вони демонструють обізнаність в обговорюваних темах, навички професійної комунікації та дискусії.
Домашня письмова робота	0	Завдання не виконане у визначений викладачем термін або містить плагіат.
	1–17	Завдання виконане не повною мірою; автор демонструє побіжне знання програмного матеріалу дисципліни; не виявляє навичок аналізу і логічного та послідовного викладу; подекуди припускається помилкових суджень; робота не вчитана й оформлена неналежним чином.
	18–24	Автор демонструє достатню обізнаність із програмним матеріалом дисципліни та вміння логічно і послідовно викладати його зміст. Разом із тим, завдання виконане недостатньо повною мірою; роботі бракує аналітичного характеру. Робота подана із запізненням або не оформлена у відповідності до академічних вимог
	25–30	Завдання виконане вчасно і повною мірою; автор демонструє належний рівень знання і розуміння програмного матеріалу дисципліни; виявляє аналітичні здібності, здатність до самостійного, системного, логічного і послідовного мислення. Робота вчасно подана й оформлена у відповідності до вимог.

Порядок перерахунку рейтингових показників нормованої 100-бальної університетської шкали оцінювання в національну 4-бальну шкалу та шкалу ECTS

За шкалою університету	За національною шкалою		За шкалою ECTS
	Екзамен	Залік	
91 – 100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
81 – 90	добре		B (дуже добре)
71 – 80			C (добре)
66 – 70			D (задовільно)
60 – 65	задовільно		E (достатньо)
30 – 59	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно – з можливістю повторного складання)
1 – 29			F (неприйнятно – з обов'язковим повторним курсом)

У разі отримання оцінки «незадовільно» студент має право на два перескладання: викладачеві та комісії. При цьому максимальна підсумкова оцінка після перескладання може бути лише «достатньо». Замість перескладання комісії студент може обрати повторне вивчення дисципліни. **У разі отримання оцінки «неприйнятно» студент зобов'язаний повторно вивчити дисципліну.**

Рекомендовані джерела інформації

Рекомендовані для вивчення дисципліни «Релігійні етоси господарювання та підприємництва» література та інші джерела інформації доступні на безоплатній основі, зокрема:

- у бібліотеці НаУКМА (див.: <http://www.library.ukma.edu.ua/>);
- на електронних ресурсах НаУКМА;
- друковані наукові, навчально-методичні, науково-популярні та інші видання;
- електронні видання;
- відкриті державні реєстри;
- оприлюднені документи та офіційні сайти органів статистики, інших установ та організацій;
- відкриті бази даних;
- аудіо- та відеозаписи;
- інші матеріали та джерела інформації.